בְּשִׁלְיָקָתָא וּמְאִיסָתָא – בחטים שנשלקו [–התבשלו בישול רב] וזרקן לבין העצים ונמאסו, הָכָא נַמִּי – כך גם בדברי רבי יוחנן מדובר בְּשִׁלְיָקָתָא וּמְאִיסָתָא – בחטים שלאחר שנטמאו שולקן וזורקן לבין העצים, שכיון ששלקן הן נמאסות בזריקתן לבין העצים ואין חשש שיבוא לאכלן.

אף על פי שרבי יוחנן התיר להדליק רק בחטים שלוקות ומאוסות, רב הונא אסר להדליק בהן אף באופן זה, משום שהוא חושש שמא יאכל מהן עד שישלקן או תוך כדי שליקתן.

הגמרא מביאה את דברי רב אשי במקורם. מבררת הגמרא: וְהֵיכָא אִיתְּמַר – והיכן נאמרו דבריו אלו דְּרַב אַשִׁי. משיבה הגמרא: דבריו נאמרו אָהָא – על דברים אלה, דְּאָמַר רַבִּי אַבִּין בַּר רַב אָחָא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אַבָּא שָׁאוּל גַּבָּל – מגבל עיסות שֶׁל בֵּית רַבִּי הָיָה, וְהָיוּ מָחֲמִין לוֹ [–לרבי] חַמִּין [–מים חמים] בְּחִיטִּין שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה, שאבא שאול השתמש בחטים אלו, שנקנו מכהנים בזול, להבערת האש לחימום המים, בכדי לְלוּשׁ בָּהֶן [–במים] עִיסָּה בְּטָהֳרָה עבור רבי. אף שהיה רבי אוכל חולין בטהרה בלבד, לא חשש שמא תוך כדי ההתעסקות בחימום יגעו החטים בעיסה ותטמא, לפי שבטלו מתורת אוכל ואינן מטמאות. וקשה, אַמַּאי – היאך השתמשו בחטים של תרומה טמאה לכך, נֵיחוּשׁ – הלא יש לחשוש דִּילְמָא אָתֵי בָּהּ – שמא יבוא בחטים אלו, לִידֵי תַּקָּלָה, שיאכל אותן. על כך אָמַר רַב אַשִׁי, מדובר בְּשִׁלְיָקָתָא וּמְאִיסָתָא – בחטים שלוקות שזרקן לבין העצים ונמאסו, ומשום כך אין לחשוש שמא יבוא לידי תקלה לאוכלן.

הגמרא מביאה נידון בענין שתילי תרומה טמאה ששתלם בקרקע, לפי שבתוך הדברים נידונים (להלן ע"ב) דברי רבי יוחנן דלעיל (לג:) אודות דריכת ענבים שנטמאו: אַבָּיֵי בַּר אַבִּין וְרַב חֲנַנְיָא בַּר אַבִּין, תָּנוּ – שנו את מסכת תְּרוּמוֹת בֵּי [–אצל] רַבָּה. פָּגַע בָּהוּ – פגש בהם רָבָא בַּר מָתְנָה, אָמַר לְהוּ, מַאי אֲמַרִיתוּ – איזה חידוש וטעם אמרתם, בְּתְרוּמוֹת דְּבֵי מַר – במסכת תרומות ששניתם בבית מדרשו של אדם גדול כרבה.

אָמְרוּ לֵיהּ אביי בר אבין ורב חנניא בר אבין לרבא בר מתנה, וּמַאי קָשְׁיָא לָךְ – מה הוקשה לך בתרומות, שנוכל לפשוט לך מתוך לימודנו אצל רבה.

אָמַר לְהוּ רבא בר מתנה, זהו שקשה לי, תָּנַן – שנינו במשנה (תרומות פ"ט מ"ז), שְׁתִילֵי תְּרוּמוֹת – שתילים שהפרישם לתרומה, כגון שתילי כרוב וכרישין, שֶׁנִּטְמְאוּ, וּשְׁתָלָן בקרקע והשרישו, טְהוֹרִים מִלְּטַמֵּא אחרים, שכיון שהם מחוברים לקרקע בטלו מתורת אוכל ואינם טמאים, וַאֲסוּרִין השתילים הללו, מִלֶּאֱכוֹל (בִּתְרוּמָה). בפשטות כוונת המשנה לומר שהם אסורים באכילה אף לכהנים, כדין תרומה טמאה. וקשה לי, וְכִי מֵאַחַר דְּטָהוֹרִין השתילים מִלְּטַמֵּא, אַמַּאי אֲסוּרִין הם מִלֶּאֱכוֹל לכהנים, והלא תרומה טהורה הם.

אָמְרוּ לֵיהּ אביי בר אבין ורב חנניא בר אבין לרבא בר מתנה, הָכִי [–כך] אָמַר רַבָּה בביאור המשנה, מַאי – מה שנינו במשנה 'אֲסוּרִין מלאכול', היינו שאֲסוּרִין באכילה לְזָרִים, לפי שתרומה הן. שאמנם נסתלקה מהם טומאתם, אך קדושת התרומה שבהם לא נסתלקה. ואכן, מותרים הם באכילה לכהנים, כדין תרומה טהורה.

אמר להם רבא בר מתנה, ולדברי רבה אלו, מַאי קָא מַשְׁמַע לָן – מהו החידוש במה שאמרה המשנה שהם אסורים לזרים, אם באה המשנה ללמד שגִּידּוּלֵי תְּרוּמָה דינם כִּתְרוּמָה, שכל שזרע תרומה וצמחה, אפילו כלה זרע התרומה עצמו, הגדל ממנו קדוש בקדושת תרומה, תְּנֵינָא – הלא כבר שנינו זאת במשנה (שם מ"ד) 'גִּידּוּלֵי תְּרוּמָה תְּרוּמָה', ומדוע הוצרכה המשנה לשוב ולשנות דין זה פעם נוספת. וְכִי תֵּימָא – ואם תאמר שהמשנה באה ללמד אודות גִּידּוּלֵי הַגִּידּוּלִין – מה שגדל מגידולי התרומה, שאף הוא תרומה, וּמַאי קָא מַשְׁמַע לָן – ובמה נאמר חידוש זה, בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה אלא נוספים בו עלים וגידולים חדשים, הָא נַמִּי תְּנֵינָא – הלא גם דין זה כבר שנינו במשנה (שם מ"ו), 'הַמַּבֵּל אף אם כבר נגמרה מלאכתו ונתחייב במעשרות ונאסר אפילו באכילת עראי, וזרעו בלא שהפריש ממנו את מעשרותיו וצמח, גִּידּוּלָיו אלו שצמחו מוּתָּרִין באכילת עראי קודם גמר מלאכה, במה דברים אמורים, בְּגִידּוּלִין שצמחו מִדָּבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה, אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה, אֲפִילּוּ גִּידּוּלֵי גִּידּוּלִין אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה', כלומר, אסור לאוכלם אף אכילת עראי קודם גמר מלאכה. וכשם שגידולי גידולין של טבל בדבר שאין זרעו כלה, טבל הם, כך גידולי גידולין של תרומה בדבר שאין זרעו כלה, הרי הם תרומה. ונמצא שאין חידוש בדברי המשנה אודות שתילי תרומה.

אִישְׁתִּיקוּ – שתקו אביי בר אבין ורב חנניא בר אבין, שלא ידעו מה להשיב. אָמְרוּ לֵיהּ לרבא בר מתנה, מִידֵי שְׁמַע לָךְ בָּהָא – האם שמעת דבר בענין זה. אָמַר לְהוּ רבה בר מתנה, הָכִי [–כך] אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מַאי – מה היא כוונת המשנה באומרה ששתילי תרומה אֲסוּרִין מלאכול, היינו שהם אֲסוּרִין לְכֹהֲנִים, וטעם הדבר הוא הוֹאִיל וְאִיפְּסִילוּ לְהוּ [–ונפסלו] בְּהֶיסֵּח הַדַּעַת – במה שהסיח דעתו מהם, שכיון שנטמאה התרומה הסיח דעתו ממנה ונפסלה.

שואלת הגמרא: הֲנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר – מובנים דברי המשנה לפי הסובר שֶׁהֶיסֵּח הַדַּעַת מתרומה וקדשים פָּסוּל הַגּוּף הָוֵי [–הוא], וכפי שיתבאר מיד, שַׁפִּיר – אכן אפשר לפרש כן, ששתילי תרומה ששתלם, אף שנטהרו עדיין אסורים הם באכילה לפי שנפסלו בהיסח הדעת, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר [–לסובר] שֶׁהֶיסֵּח הַדַּעַת פָּסוּל טוּמְאָה הָוֵי, כלומר שטעם פסול זה הוא שחוששים שמא על ידי שהסיח דעתו משמירתו נטמאו ולא שם ליבו לכך, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – כיצד נוכל לבאר את המשנה כדברי רב ששת, הלא כאן אין קיים החשש שמא נטמאו, שהלא בשתילתם נטהרו אפילו מטומאה ודאית שהיתה עליהם.

קודם שהגמרא תביא את המשך הנידון בביאור המשנה בתרומות (להלן ע"ב), מביאה הגמרא את המחלוקת האמורה אודות טעם הפסול של היסח הדעת, ומשא ומתן שהיה בין החולקים במחלוקת זו: דְּאִתְּמַר – שנאמר בבית המדרש, הֶיסֵּח הַדַּעַת, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר פָּסוּל טוּמְאָה הָוֵי, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר פָּסוּל הַגּוּף הָוֵי.

הגמרא מבארת את הנפקא מינה ממחלוקת זו: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר פָּסוּל טוּמְאָה הָוֵי, שֶׁאִם יָבֹא אֵלִיָּהוּ וִיטַהֲרֶנָּה – ויגלה לנו שלא נטמאה התרומה כלל וטהורה היא, שׁוֹמְעִין לוֹ, שפסול היסח הדעת הוא מחשש שמא נגעה בה טומאה, והרי גילה שלא נגעה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר פָּסוּל הַגּוּף הָוֵי, שֶׁאִם יָבֹא אֵלִיָּהוּ וִיטַהֲרֶנָּה, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ להכשיר אותה, שאף אם באמת לא נגעה בה טומאה כלל, נפסלה מכח היסח הדעת עצמו הפוסלה בכל אופן שהוא.

הגמרא מביאה ראיה שהביא רבי יוחנן לשיטתו ונגד דעת ריש לקיש, ומה שדחה ריש לקיש: אֵיתִיבֵיהּ [–הקשה לו] רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, שנינו בברייתא, רַבִּי יְשָׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר, לוּל קָטָן – כעין גומא קטנה בנויה ברצפת העזרה, הָיָה בֵּין בֶּבֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ, כלומר, בזוית הסמוכה למקום חיבורם של הכבש והמזבח, בְּמַעֲרַבְתּוֹ שֶׁל בֶּבֶשׁ, שֶׁשָּׁם הָיוּ זוֹרְקִין פְּסוּלֵי חַטַּאת הָעוֹף כיון שהיתה נעשית בסמוך למקום זה, וּתְעוּפַר צוֹרָתָן – וכיון שאי אפשר לשורפם מיד משום בזיון קדשים, על כן ממתינים עד שיעבור מהם צורת בשר [היינו שיתקלקל בשר החטאות שנפסלו], וזה על ידי שיעבור עליהם לילה, ועל ידי כך יפסלו בלינה וַיַּעֲשׂו 'נותר', וְיוֹצְאִין למחרת לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה, כדין נותר. והנה, כל הפסולים שיתכן שיארעו בהם, דינם בשריפה מיד, ואין צורך להמתין שיפסלו בלינה, ועל כן אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא – מובן הדבר אם פסול היסח הדעת פָּסוּל טוּמְאָה הָוֵי, שאנו חוששים שמא נטמא על ידי שהסיח דעתו מהקרבן, אפשר להעמיד את הברייתא באופן שנפסלה החטאת בהיסח הדעת, וּמְשׁוּם הָכִי בָּעֵי – על כן היא צריכה עִיכּוּר צוֹרָה ואין שורפים אותה מיד, שֶׁמָּא יָבֹא אֵלִיָּהוּ וְיַטַּהֲרֶנָּה על ידי שיאמר שבאמת לא נטמאה כלל ולא היה צורך לשורפה, ומפני זה יש לפוסלה בלינה קודם לשריפתה. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ שהיסח הדעת הוא פָּסוּל הַגּוּף, שהוא פוסל את הקרבן גם אם לא נטמא כלל, לָמָּה לִי עִיכּוּר צוֹרָה כדי לשורפה, וְהָתְנַן – והלא שנינו, זֶה הַכְּלָל,

כֹּל שֶׁפָּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ – שנפסל הקרבן עצמו, כגון שהבשר נתפגל או נטמא או יצא ממחיצתו או נעשה נותר, ובאופן שנפסל בודאות, יְשָׁרֵף מִיָּד, ואם פסולו הוא רק בַּדָּם, כגון שנשפך הדם ואי אפשר לזורקו, וּבַבָּעָלִים, כגון שהוא קרבן פסח ונטמאו בעליו או מתו לאחר זריקת הדם, שהפסח כשר אך אין מי שיאכלנו, תֵּעוּבַּר צוּרָתָן – תעבור צורת הבשר שבו, כלומר ילינוהו ויפסל בלינה, וְיוֹצִיאִין למחרת לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. הרי, שכל שפסולו בגופו ישרף מיד ואינו צריך עיבור צורה, ואם כן, לריש לקיש הסובר שהיסח הדעת פסול הגוף הוא, אם כוונת הברייתא שנפסלה החטאת בהיסח הדעת, למה הצריכה עיבור צורה לפני השריפה.

אָמַר לֵיהּ ריש לקיש לרבי יוחנן, הַאי תַּנָּא – התנא של הברייתא ששנה בשם רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה שנעשה לול לפסולי חטאת העוף, תַּנָּא דְּבֵי [מבית מדרשו של] רַבָּה בַּר אֲבוּהּ הוּא, דְּאָמַר אֲפִילּוּ פִּיגּוּל, שהוא פסול הגוף, טָעוּן עִיבּוּר צוּרָה – אינו נשרף עד שתעובר צורתו, ועל כן בלול זה היו ניתנים כל הפסולים. כיון שכך, אין לנו ראיה מהברייתא שפסול היסח הדעת הוא פסול טומאה ואין להקשות דבר.

ראיה נוספת שהביא רבי יוחנן לשיטתו, ודחיית ריש לקיש: אֲיתֵיבֵיהּ רבי יוחנן לריש לקיש, שנינו בברייתא, קרבן שנשחט וקודם שנזרק דמו נִטְמָא כל הבשר, אוֹ שֶׁנִּפְסַל כל הַבָּשָׂר, אוֹ בקדשי קדשים שֶׁיָּצָא כל הבשר חוּץ לַקְּלָעִים [–חוץ לעזרה] ונפסל, ולא נותר מבשר הקרבן כזית בשר טהור שלא יצא מחוץ לקלעים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יְזָרוֹק את הדם, אף שאין בשר להקריב או לאכול, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר לֹא יְזָרוֹק, שאם אין בשר אין זורקים את הדם, והוא הדין אם הבשר קיים אלא שהוא פסול, וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁאִם זָרַק אף שלא היה רשאי, הוֹרָצָה [–הוכשר] הקרבן על ידי הציץ, ועלה לבעליו. ויש לשאול, מַאי [–מהו] 'נִפְסַל' האמור בברייתא, שאחר ששנתה הברייתא פסול טומאה ופסול יוצא, איזה פסול נוסף יש מלבדם שפוסל רק את הבשר, לָאו – האם אין הכוונה שנפסל בְּהֶיסַּח הַדַּעַת, ואי אָמְרַת בְּשָׁלְמָא – ומובן הדבר אם תאמר שהיסח הדעת פְּסוּלֵי טוּמְאָה הָוֵי, הֵיינוּ דְּמַשְׁכַּחַתְּ לָהּ – על כן אתה מוצא בו הרצאה, משום דְּמַרְצֵי צִיץ על פסול זה והקרבן כשר, אֶלָּא אִי אָמְרַת היסח הדעת פְּסוּל הַגּוּף הָוֵי, אַמַּאי הוֹרְצָה (ציץ) הקרבן, הלא אין ציץ מרצה על פסול אחר מלבד פסול טומאה, ונקשה על ריש לקיש שאמר שפסול היסח הדעת הוא פסול הגוף.

מתרצת הגמרא: מַאי 'נִפְסַל' האמור בברייתא, שֶׁנִּפְסַל בְּכך שנגע בו טְבוּל יוֹם, והוא פסול טומאה שמרצה עליו ציץ.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך, הֵיינוּ – זהו פסול טָמֵא שכבר נזכר בברייתא, ומדוע נזכר פעם נוספת. מתרצת הגמרא: תְּרֵי גַּוְונֵי – שני אופני טָמֵא שנתה הברייתא, שנטמא הבשר בטומאה גמורה, ושנטמא במגע טבול יום.

מחלוקת זו, בגדרו של פסול היסח הדעת, וכל המשא ומתן הקשור אליה, הובאו אגב הדיון (לעיל ע"א) אודות דברי המשנה בתרומות (פ"ט מ"ז), ששתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהורים מלטמא ואסורים באכילה. הגמרא התקשתה בטעם דברי המשנה שהשתילים אסורים באכילה, ורב ששת ביאר שהאיסור הוא גם לכהנים, ומשום שנפסלו בהיסח הדעת הפוסל בתרומה בבקדשים. הגמרא תלתה ביאור זה בגדרו של פסול היסח הדעת, אם הוא פסול טומאה או פסול הגוף, ואמרה שלדעה שהוא פסול טומאה, אי אפשר לבאר כן את המשנה. לדעה זו, כיון שכבר נדחו ביאורים קודמים שהובאו לדברי המשנה, נותרה המשנה ללא ביאור.

הגמרא מביאה אפשרות אחרת בביאור המשנה. אומרת הגמרא: בִּי סְלִיק – כאשר עלה רָבִין מבבל לארץ ישראל, אָמְרָה לִשְׁמַעְתֵּיהּ רַמֵּי לֵיהּ – אמר סוגיא זו לפניו דְּרַבִּי יִרְמְיָה, שרב ששת ביאר את המשנה האוסרת לכהנים את השתילים הטמאים שנטהרו, שזהו משום שנפסלו בהיסח הדעת, וְאָמַר לו רבי ירמיה על כך, בַּבְלָאֵי טַפְּשָׁאֵי – בבליים טפשים, מֵשׁוּם דְּיָתְבִי בְּאַרְעָא דַּחֲשׁוֹכָא אָמְרִיתוּן שְׁמַעְתָּתָא דְּמַחְשְׁכוּ – משום שיושבים אתם בארץ חשכה אומרים אתם שמועות חשובות, כלומר, מפני שאינכם יודעים לפרש את המשנה על כן אתם מפרשים אותה באופנים שאינם נכונים, לֹא שָׁמְעִינַן לְכוּ – האם לא שמעתם הָא – דברים אלו דְּאמר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מַשְׁמֵיהּ [–בשמו] דְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מַי חָטָּת – מים המתנסכים על גבי המזבח בחג הסוכות, שֶׁנִּטְמְאוּ ונפסלו לניסוך, הַשִּׁיקָן – חיברם לאמת המים שבעזרה, וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁן לניסוך המים, טְהוֹרִין, ואם הִקְדִּישָׁן לניסוך המים וְאַחַר כָּךְ הַשִּׁיקָן, טְמֵאִים, שאין השקה מועילה למים אחר שהוקדשו. ויש לשאול, מַכְּדֵי – מאחר שהשקתם של המים כּוְרִיעָה נִינְהוּ [–הם], מַה לִּי הַשִּׁיקָן וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁן מַה לִּי הִקְדִּישָׁן וְאַחַר כָּךְ הַשִּׁיקָן, שאם מועילה השקה לטהר, מדוע לא תועיל במים שהוקדשו. אֶלָּא – מוכח איפוא, שאין זְרִיעָה, מועילה לְהֶקְדֵּשׁ, שמעלה עשו בקדשים שלא תועיל לטהרם מטומאה, הָכָא נַמִּי – אף כאן, בשתילי תרומה שנטמאו ושתלן, אֵין זְרִיעָה לְתִרּוּמָה, שאף בה עשו מעלה שלא תועיל לטהרם ולהתירם באכילה.

נתבארו איפוא דברי המשנה ששתילי תרומה שנטמאו ושתלם טהורים מלטמא, אולם עדיין אסורים באכילה ואף לכהנים, ומשום שעשו חכמים מעלה שלא תהא הזריעה מטהרת אותם.

הגמרא דנה באיזו קדושה עשו חכמים מעלה זו: יָתִיב [–ישב] רַב דִּימִי וְקָאָמַר לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא – ואמר הלכה זו, שעשו חכמים מעלה במי החג שהקדישן שלא תועיל להם השקה. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לרב דימי, מהו 'הקדישן' שאמר רבי אושעיא, האם הִקְדִּישָׁן בִּכְלֵי שרת קָאָמַר [–אמר], והיינו שאין מועילה בהם השקה לטהרם רק לאחר שנתקדשו בכלי שרת, אֲבָל אם מלאם בכלי חול והקדישם בַּפֶּה בלבד, שאמר שהוא ממלאם לשם חג, לֹא עָבוּד [–עשו] רַבָּנַן מַעֲלָה זו, ואם נטמאו משיקם והם טהורים, אוֹ דִילְמָא [–שמא] בהקדישם בַּפֶּה נַמִּי [–גם כן] עָבוּד [–עשו] רַבָּנַן מַעֲלָה, ואף אם נתקדשו בפה בלבד אין מועילה עוד השקה לטהרם.

אָמַר לֵיהּ רב דימי לאביי, זוֹ – במעלה זו שאין השקה וזריעה מועלת לטהר קדשים, לֹא שָׁמַעְתְּ, אי אָמְרַת בְּשָׁלְמָא, שאין מעלה זו בנתקדשו בפה בלבד עשו אותה, או דווקא אם נתקדשו בכלי שרת, אבל כֵּיוָן דְּאָתָא הָא – במעלה אחרת שָׁמַעְתְּ דברים שמהם ניתן לפשוט שגם במעלה שבו נסתפקת אין חילוק בין קידוש פה לקידוש בכלי שרת, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עֲנָבִים שֶׁנִּטְמְאוּ, אם דָּרְכָּן להוציא את יינם וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁן [–את המשקים היוצאים מהם] לניסוך היין, ולא היו הענבים קדושים עדיין בעת הדריכה, טְהוֹרִים, כלומר, היין היוצא מהם יין טהור וכשר לניסוך היין. ולא נטמאו המשקין בעודם בתוך הענבים, משום שכשהם בתוך הענבים אינם נחשבים מחוברים להם אלא רק ככנוסים ומופקדים בהם בלבד, ועל כן לא נטמאו עמם, וכאמור לעיל (לג:) בשם רבי יוחנן. אמנם אם הִקְדִּישָׁן [–לענבים] וְאַחַר כָּךְ דָּרְכָן, טְמֵאִין המשקין ופסולים לניסוך היין, שעשו חכמים מעלה בקדשים, שלא יחשבו המשקים ככנוסים בתוך הענבים ולא יטמאו. ובודאי שכוונת רבי יוחנן באמרו 'הקדישן ואחר כך דרכן טמאים' היא שהקדיש את הענבים לנסכים, וכאמור. ואם כן יש לפשוט את הספק שנסתפקת בו, וְהָא [–והלא] עֲנָבִים דְּקִדּוּשַׁת פֶּה נִינְהוּ [–הם], שאין שייכת קדושת כלי שרת אלא ביין הראוי לניסוך, וַאֲפִילּוּ הָכִי עָבוּד רַבָּנַן – ואף על פי כן עשו בהם חכמים מַעֲלָה זו שלא יחשבו ככנוסים בענבים, ומוכח שמעלת חכמים שלא לטהר קדשים שנטמאו, הן גם כאשר נתקדשו רק בפה ולא בכלי.

הגמרא דוחה ראיה זו: אָמַר רַב יוֹסֵף, האם עֲנָבִים קָאָמְרַת [–אמרת], כלומר, האם ממה שאמר רבי יוחנן שעשו חכמים מעלה בענבים הנך רוצה להביא ראיה שעשו חכמים מעלה במי החג גם כאשר הוקדשו בפה בלבד, הָכָא – כאן בדברי רבי יוחנן, אין המדובר בהקדש לנסכים, אלא בַּעֲנָבִים שֶׁל תְּרוּמָה עֲסָקִינַן [–אנו עוסקים], ומה שאמר 'הקדישן' היינו הפרישם לתרומה, דְּקִדּוּשַׁת פֶּה הִידְּהוּ [–שלהם], כלומר הפרשתם לתרומה, כִּקְדוּשַׁת כְּלֵי בקדשים דָּמְיָא [–דומה], שאין בהם קדושת כלי, אֲבָל הָנֵי דְּבָעֵי

המשך בעמוד נח

**כֵּלִי** – באלו שיש צורך בקדושת כלי, כגון בניסוך המים, יתכן שאם הוקדשו רק **בְּפֶה לֹא עֲבוֹד** [–עשו] **רַבָּנָן מַעֲלָה** שלא תועיל בהם זריעה לטהרם.

הגמרא שבה לדברי רבי יוחנן ומקשה עליו. לעיל הובאו דברי רבי יוחנן, שענבים שנטמאו ודרכם, טהורים. מדייקת הגמרא: 'דְּרָכָן' **וַאֲפִילּוּ טוּמְאָה** – ממה שסתם רבי יוחנן ואמר 'דרכן ואחר כך הקדישן טהורים' משמע, שגם אם דרך ענבים רבים, יותר משיעור כביציה, המשקין טהורים.

מקשה הגמרא: **וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי** [–כך], שאפילו אם ידרוך ענבים רבים, יהיה היין היוצא מהם טהור, **וְהָאָמַר** [–והלא אמר] **רַבִּי יוֹחָנָן** (לעיל לג:), **עֲנָבִים שֶׁנִּטְמְאוּ, דְּרָכָן לְהוֹצִיא** את יינם **פָּחוֹת מִכְּגוּדל בֵּיצָה**, כלומר, ידרכם בכמה פעמים, כשבכל פעם יהיו ענבים פחות משיעור ביצה, ואם כן איך סתם כאן ואמר 'דרכן' שמשמע שגם אם דרך ענבים רבים שיש בהם יותר מכביציה, יינם טהור.

מתרצת הגמרא: **אֵיכָּעֵית אֵימָא** – אם תרצה תוכל ליישב זאת כך, **הָכָא נַמִּי** – גם בדברי רבי יוחנן הללו יש לבאר שדרכם רק **פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה**. **וְאִבָּעֵית אֵימָא** – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, **הָתָם** – שם, בדבריו הראשונים של רבי יוחנן, שאמר שענבים שנטמאו ורוצה לטהר את יינם שיש לו לדורכם בפחות פחות מכביציה, מדובר **דְּנָגְעוּ לְהוּ** – שנגעו הענבים **בָּרִאשׁוֹן** לטומאה, כגון במי שנטמא בשרץ או בנבילה שהוא ראשון לטומאה, **דַּהֲווּ לְהוּ אִינְהוּ** – שנעשו הם [–הענבים] **שֵׁנִי** לטומאה, וכאשר יוצא היין מהענבים הוא נוגע בהם ונעשה ראשון לטומאה כדין משקים שנגע בהם שני לטומאה, ועל כן יש לדורכם בפחות פחות מכביציה בכדי שלא יטמא היין. **הָכָא** – כאן, שלא הצריך רבי יוחנן שידרכם בפחות פחות מכביציה, מדובר **דְּנָגְעוּ** הענבים **בְּשֵׁנִי** לטומאה, **דַּהֲווּ לְהוּ** – שנעשו הם **שְׁלִישֵׁי** לטומאה, ושלישי אינו עושה רביעי בתרומה אלא הוא בעצמו פסול, ועל כן אין היין היוצא מהם נטמא, ומשום כך יכול לדורכם בכל כמות שהיא והיין טהור. אמנם אם הקדישם ואחר כך דרכם, נטמאו מיד בעת שהקדישם [שקרא עליהם שם תרומה], שעשו חכמים מעלה להחשיב את היין כדבר אחד עם הענבים ונעשה אף היין בענבים.

הגמרא שבה לנידון אם עשו מעלה בקדשים גם כאשר הוקדשו רק בפה, שלא קדשו עדיין בכלי, ומביאה כמה ראיות שאכן עשו מעלה גם באופן זה: **אָמַר רָבָא, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנֵינָא** – גם אנו שנינו בברייתא, שעשו חכמים מעלה אפילו בקדושת פה, ששנינו בברייתא, נאמר בפסוק לגבי אפר פרה אדומה (במדבר יט יז), 'וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי', ויש לדרוש **שֶׁתְּהֵא** חֲיוּתָן של המים **בִּכְלִי**, כלומר שבאותו כלי שהוא מקדש בו את מי החטאת, ימלא את המים מהמעין, ולא ימלא בכלי אחד ויקדש בכלי אחר. וקשה, שהרי בפסוק נאמר 'וְנָתַן', **אַלְמָא תְּלוּשִׁין נִינְהוּ** – מוכח שהמים תלושים מהמעין, שיכול למלאות בכלי אחד ולערות ממנו לכלי אחר ובו יקדשם, **וְהָא** [–והלא] הברייתא אומרת **שְׁמְחוּבָּרִין נִינְהוּ** [–הם].